

А.М. Мевша

Житомирський державний університет

імені І. Франка

Науковий керівник:

д. філ. н., проф. Чирков О.С

МІФ ПРО ПІГМАЛІОНА ЯК ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА МОДЕЛЬ

Постановка проблеми. До ХХ століття в літературному мистецтві, зокрема, театральному, існувала класична модель передачі змісту, ідей твору та традиційні методи зображення дійсності в п'єсах та на сцені театру. Однією з ідей такої класики є формування у реципієнта уявлення про головних героїв, їх характер, розвиток особистості, внутрішні конфлікти героїв і шляхи їх вирішення, міжособистісні стосунки і т. д. Інакше кажучи, велика увага була сконцентрована на персонажах твору, їх особистостях.

Із появою “нової драми”, засновником якої вважається норвезький письменник і драматург Генрік Ібсен, ключовим стає не лише особистість героя з її життєвим шляхом: твір розширює свої просторові і часові межі.

В творчості письменників з'являються прямі референції на інші твори. Такі посилення вказують не лише на глибину твору, а й на багатогранність тих образів і явищ, які трансформуються та набувають якісно нових характеристик або гіперболізуються старі. Саме цей прийом має назву *інтертекстуальний метод*.

В англійській літературі прикладом якісного використання даного методу є письменник Джордж Бернард Шоу. В основі його твору лежить трансформація міфологічного сюжету — Міф про Пігмаліона та Галатею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням порушення проблем вивчення міфу в сучасному літературознавстві займалися такі видатні науковці, як

доктор філологічних наук і професор М.І. Стеблін-Каменський; філолог і літературний історик О.М. Веселовський; П.Н. Беркова, Ю.М. Лотмана, А.Є. Нямцу, Є.М. Мелетинського, О.Ф. Косарева, М. Еліаде, Ф.Х. Кессиді.

Втім, проблема інтерпретації міфологічного сюжету в п'єсі Джорджа .Б. Шоу “Пігмаліон” все ще залишається недостатньо висвітленою і тому потребує ретельного дослідження та аналізу.

Мета цієї статті полягає в розгляді міфу про Пігмаліона як інтертекстуальну модель у творах визначних письменників світу та їх співставному аналізі.

Виклад основного матеріалу. В Стародавній Греції міф про Пігмаліона і Галатею зображує життя митця, який створив жіночу статую зі слонової кістки і який в неї ж закохався. Маючи таке сильне почуття, Пігмаліон попросив Афродіту оживити статую. Перетворена зі статуї на живу людину, жінка стає його дружиною [7, ст.254].

Сюжет даного міфу ліг в основу багатьох творів, зокрема в поемі “Метаморфози” давньоримського поета Овідія Назона. Використовуючи давньогрецький міф, поет робить свій твір філософським, наділяє глибоким змістом, яскравими почуттями. З п’ятнадцяти книг цієї поеми, десята переказує сюжет давньогрецького міфу у формі вірша:

“[...] А меж тем белоснежную он с неизменным искусством

Резал слоновую кость. И создал он образ, — подобной

Женщины свет не видал, — и свое полюбил он созданье [...]” [5, ст.245].

Образ Пігмаліона настільки прецедентний та інтернаціональний в літературному мистецтві, що його образ набуває оновлених рис характеру, він еволюціонує (розвивається) як особистість і демонструє своє існування в сюжетах різних творів крізь часи.

Одним із тих, в чийому творі з’явилося місце для такого персонажа, є Жан-Жак Руссо. Французький філософ і письменник написав ліричну п’єсу в прозі під назвою “Пігмаліон”, де зобразив митця, який прагнув ідеалу. Нескінченне прагнення до довершеності, втілення ідеалу в життя, робить дану п’єсу романтичною. Однак, поряд з ідеєю ідеалізму, дана п’єса демонструє одвічну проблему протистояння “мрії” та дійсності. На шляху до досягнення своєї мети людині потрібно проявити свою волю, характер, а проблеми, з якими зіштовхується людина, роблять сюжет твору максимально реалістичним.

В 1944 році, на тлі історичних подій, що відбувалися в світі, з’являється ще одна п’єса під назвою “Пігмаліон”. Її автором є швейцарський письменник, прозаїк і драматург Георг Кайзер [4]. Твір входить до збірки “Еллінські драми”. Г. Кайзер звертається до міфологічних сюжетів давньогрецької міфології, але на відміну від Овідія, він не переказує оригінальний сюжет, а інтерпретує його. Письменник не обмежується одним лише міфологічним сюжетом про Пігмаліона, одночасно він звертається до християнських біблійних сюжетів, які майстерно поєднує в своїй п’єсі і тим самим намагається показати шлях художника і усвідомлення його місця в світі. Як і в самому міфі про Пігмаліона, Г. Кайзер висвітлює такі теми як кохання, творчість і свобода. Проте суто з власної позиції показує митця, який живе лише в своїй роботі і не мислить себе без неї. Якщо давньогрецький міф демонструє життя художника як творця свого кохання, то Г. Кайзер висвітлює проблеми існування митця в оточенні людей, які не розуміють і не сприймають інакомислячих, в результаті чого він змушений жити відчуженим життям. Такий сюжет в творі обумовлений власною авторською позицією, яка сформувалася у самого письменника через власний, сповнений непорозуміння із суспільством, життєвий шлях.

Міфічний образ із давньогрецької культури стає ключовою фігурою в творчості багатьох поетів, драматургів, а також представників інших літературних жанрів, таких як лірика.

Серед критиків, які проаналізували сюжет міфу про Пігмаліона в роботах багатьох письменників, нове світло на його розуміння пролила А. С. Карпова. Вона вважає, що проблема мистецтва і творчого начала в людині слугує поштовхом до виховання самого себе та оточуючих [3,ст.1]. Міф є

прикладом того, як мистецтво здійснює вплив на інших і на скільки ця сила потужна. Процес створення ідеалу проходить декілька етапів: спочатку в людській свідомості, в даному випадку в свідомості митця, формується ідея, ідеальний образ. Цей ідеальний образ стає джерелом натхнення і прикладом наслідування. Потім з'являється бажання втілити свій ідеал в життя. За такою послідовністю діють більшість людей. Пігмаліон в однойменних п'єсах Жан-Жака Руссо, Г. Кайзера та його образ в творах інших письменників реалізує свою ідею через витвір мистецтва.

Визначним послідовником такої античної традиції вважається англійський письменник, засновник “нової драми” в Англійській літературі, Джордж Бернард Шоу. Античний міф у його п'єсі суттєво трансформується і лише тема залишається незмінною — прагнення ідеалу та протистояння ідеала дійсності. Відмінним є відсутність любовної інтриги, хоча головна дія твору розгортається між чоловіком і дівчиною. Автор таким чином вказує на баланс між почуттями і розумом. Відкидаючи романтичні стосунки, авторська робота стає наближеною до реальності, а проблеми суспільного життя, які автор описує, роблять її неперевершеним зразком англійської “нової драми”[1].

Б. Шоу виступає новатором в літературній творчості. Він ставить одним з головних завдань своєї діяльності спонукання глядача-реципієнта до критичного мислення. Така позиція наближає його до такого видатного драматурга та театрального діяча як Бертольда Брехта, а через весь твір Б.Шоу проходить одна з головних ідей — бажання людини самореалізуватися в суспільстві, знайти своє місце в суспільстві і усвідомити себе як особистість виходячи за рамки, обмеження, які не дають повноцінно розвиватися.

Узагальнюючи проведені дослідження міфу про Пігмаліона в літературній творчості письменників різних періодів, можна зазначити, що образ кіпрського скульптора уособлює людину, яка прагне довершеності, а її сприйняття світу суперечить суспільству. Таким доповненням і сучасним ми бачимо цього персонажа в інтерпретаціях різних письменників.

Однією з причин такої цікавості до античного героя можна назвати його універсальність. Сюжет оповідає про людину яка закохана у свій витвір, про митця, який за допомогою мистецтва створив ідеальний образ. Посилаючись на цей сюжет, Г. Кайзер та Б.Шоу намагалися зобразити дійсність, показати характер людських стосунків під впливом певних подій, що відбулися в певний історичний період. Проаналізувавши твори письменників, можна визначити декілька особливостей, які привертають увагу до міфу про Пігмаліона багатьох письменників та літературознавців:

1. Глибина почуттів;
2. Вічні теми (кохання, мистецтво, свобода);
3. Прагнення до досконалості;
4. Протистояння “мрії” дійсності;
5. Вплив мистецтва.

Список використаної літератури:

1. Shaw B. Pygmalion / B. Shaw. – New York: Dover Publications, Inc., 1994.– 82 p.
2. Федоров А. Зарубежная литература 19-20-х веков. Підручник / А. Федоров. – Эстетика и художественное творчество. – М., 1989. – 45–50 с.
3. Карпова А.С. Отрожение сюжета о Пигмалионе в творчестве. Стаття/ А В. Дружинина [Електронний ресурс] / А. С. Карпова. – 2014. –№5.– Режим доступу: <https://vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/7833>
4. Peter K. Verkannte Genies: Georg Kaiser. [Електронний ресурс] / К. Peter. – 2015. – №2. – Режим доступу: <https://www.zeit.de/2015/02/georg-kaiser-dramatiker>
5. Овідій П.Н. Метеморфози [Електронний ресурс] / Н.П. Овідій / Шервінський С. Режим доступу: <http://www.e-reading.club/book.php?book=40813>
6. Білецький А.О. Міфологія і міфи античного світу. [Електронний ресурс] / А.О. Білецький. – 1985. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/slovmith/slov01.htm>
7. Елен Л. Античная мифология. Учебник/ Л.Елен., Е.Колетт. – К.: Махаон, – 2006. – 260с.